

תשובות רבנו תם. אברהם (רמי) ריינר ויוסף מרדכי דובאוויק, ירושלים, מקיצי נרדמים, תשפ"ה. יב+489 עמ'. (reinerr@bgu.ac.il)

לפני שש שנים זכה פרופ' רמי ריינר להוציא לאור (בשיתוף עם פרופ' פינחס רוט) את תשובות ר"י הזקן בעל התוספות, שלוקטו מכל רחבי ספרות הראשונים שבדפוס ובכתבי יד עם מבואות והערות ומפתחות וכו' (הספר נסקר ב'המעין' גיל' 234 [תמוז תש"פ] עמ' 125), ועתה הגיע תורן של תשובות דודו רבי יעקב ב"ר מאיר המכונה רבנו תם, גדול בעלי התוספות. חלק חשוב מתשובות רבנו תם כבר נדפס ב'ספר הישר' חלק התשובות, שיצא לאור במהדורה מתוקנת ומושלמת לפני כמה שנים ע"י הרב דוד דבליצקי, אך אחרי בדיקות וסקירות וניפויים נמצאו עוד כמאתיים תשובות של ר"ת בכתבי יד או שנדפסו בספרי ראשונים שונים, ועתה בספר זה הן מסודרות ומוערות ומוגהות וממפותחות בצורה מושלמת. בשנת תשפ"א הוציא לאור פרופ' ריינר את ספרו הגדול על ר"ת ודמותו ההלכתית והמנהיגותית (נסקר ב'המעין' גיל' 239 [תשרי תשפ"ב] עמ' 131-132), ובמבוא המקיף כאן בראש הספר מוסיף ריינר עוד כהנה וכהנה, תוך התמקדות בתשובותיו ובהשפעתן על ההלכה לדורות. לחיבור הספר הזה חבר אליו הרב ד"ר י"מ דובאוויק, תלמיד חכם מופלג מביתר עילית וחוקר מחונן בספרות הראשונים, ויחדיו הם הוציאו ללא ספק יצירת מופת. מיותר לציין שהספר מסתיים עם מערכת שלמה של מפתחות, המפרנסת לבדה כחמישים עמודים. פרופ' ריינר מבטיח בסוף הקדמתו להשלים את מלאכת הליקוט וההדרה גם של תשובות האחים ריצב"א ור"ש משאנץ תלמידי רבנו תם ומגדולי בעלי התוספות, ויהי רצון שלא יאחר לקיים את דברו בכריאות ובנחת.